

Hótt

Házi feladat, szabad téma

Ómama fekete kendőben járt, kis fehér csíkokkal. Bő bugyogóban, gumiszárakkal, nagy szoknyában és pruszlikban. Kezét köténye alatt tartotta, elmélázott, tűnt árnyak futását idézte. Nagydunnás ágyban feküdt, félig ülve, szalmazsákjában zizegett a kukoricacsuhé. A sarokban, a liszteszsák körül félénk egerek moco-rogtak. Ómama lánykora óta ropogós kenyereket dagasztott, sütött. Nyámmogott, a húst szájába vette, sokáig forgatta, morfondírozott, cicce-gve. Este rózsaszín protézisét vízben áztatta. A pohár ott állt kecskelábú székén, közvetlenül mellette, mintákkal, fejtől. Rózsafüzért szemezett, képek nézték a falról, a háziáldás, kifakult rokokonok komolyan függtek. Vak tükre ciradás faragását szü bújta, halkan percegett. Ómama öregnek született, arcán lágy ráncok. Nyakában amulettet viselt, sose mutatta. Keveset mosdott, akkor a vizet locsolva pocso-gott. Szombaton vászonszalagos kombinéját a derekára engedte, strumpfántlit rég nem hordott, nagyanyám szappanozta pörsenésés hátát. Tintaceruzája alatt nehezen gyűltek a sorok, megdőltek, szétfutottak: hamar mosódó betűi szálkásan vittek családi titkot, időjárást. Szélfűtta, ritka haját simára húzta, csupa ősz volt, gyenge fűként. Ágya mellett gyékény hevert, cserépbili, közel- és távollátó szemüvege az ebédlőasztalon. Levendulaillatú, keményített lepedők sorakoztak a szekrény polcain. Diófapác színű gondolatok topogtak szobájában, a falig értek, lehulltak. Ablaka üveg-szemein át benéztek az első hókristályok, rügyek. Tiktak! sűrűgtek a pillanatok.

Télen Ómama fázékony, pitykehomály körmeit kékítve cirokseprűt fogott, ásítva, a hajnali dérbén átkaristolta az utakat. Gombos posztócsusziját húzta a havon, csoszogott, egyszer elesett, a csuklóját törte. Karácsonykor poros skatulyákból díszeket szedett elő, színes papírfüzért, aranypapírba csomagolt, régi tortalap csizmát, felaggatta őket, a szaloncukor cérnáján pödört egyet, nézte, mákos kalácsot sütött. Naponta sok Phenalgolt szedett, elszalasztott öt dobozért, azt mondták, rászokott, a maradék pénzt

nem kérte. Filléres Regénytárt olvasott, kedvvel, elmerülten, a *Két testvér harca*, a *Cilike*, a *Lenkéből bárónő lett* kitöltötték az elméjét, elmosódtak a napok. Viaszosvászonra tett minden alá, dupla fedelű asztalában, a kihúzható lap alatt gyűrött levelek, sárga Krisztus, gyertyacsonk, kacat, rozsdás kötőtű, kemény sajt rejtőztek. Háziszappant főzött, disznóvágáskor a beleket ő pucolta. Pipadohány szagú tízmilliárd pengősöket osztogatott, szerették, emlegették, cukorkát nem tartott. Beletúrtam zsúfolt fiókjai-
ba, Ómama fakanalain avas, fekete zsír, a szalmaszakajtó alja lefoszlott, a szekrény tetején birsalmát, gömölyét¹ találtam. *Belevásik a fogad, te* – szólt rám, és porcelánfogakkal kacagott. A körmét késsel vágta, gyöngyhalászok, hej... Nyelvével próbálta meg a véres tölteléket, a kisgömböc borsózását nálánál jobban ki ismerte? Milyen mézes pálinkát kotyvasztott! A spriccet szerette, emlékszem, a fehér- és vörösborot is szívesen lehajtotta.

Hitt-e Jézusban és az ő királyságában, nem tudom, golyófejű szentek álltak a padlón. Sötétedésig kötött, a rádióban mindent meghallgatott; hatalmas köteg újság porosodott az egyik sarokban. Ómama megmutatta nekem az *Új Idők*ben, melyik volt I. Ferenc József császár. Könnyezett, a szemet maga hordta, pattogott a tűz a cserépkályhában, keveset aludt, éberen. Nem kiabált, de néha napokig duzzogott, ha megenyhült, körtebefőt-
tet adott. Röntgenre csak anyámmal ment, hazajött, először láttam meg-
rémülni. A zötyögő öreg villamostól félt, piros drazsékát írtak föl neki, a nagykapu elé ült, bikficszéke maga a lenyugodott némaság. Azt mondta, Antal tata citerázott, rogyasztott csizmában járt, sok mesét tudott, korán meghalt. Aznap derült idő volt. Ómama még városi mocsarunkra, a Jaszi barára is emlékszik.

Ómama tisztes öregasszony, keze alatt vörös virágok születnek, nyulak, hibridek. Kortalan pipacsot nemesít a kertben, keresztezett kelyhe óriási és nem bűdös, ujjai közt átfolyik a világ, tojást fest, lóherelenyomat-
tal. A szobát maga meszeli, meszet olt, színt húz, lénia nélkül. Csontfé-
sűjét régen kérem. Botját szégyelli, billegve jár, a templomba viszi vastag,
bőrbe kötött imakönyvét, féltve őrzi, kapcsát fényesítgeti, azt ígéri, egy-
szer én öröklöm.

Ómama számomra a dal, a harcsabajusz, a bicikli, a főkötő, a préselt virág fűszaga, a bodag házi kenyér, a hímzett párna, a házszemeken befűtülő szél.

¹ Gömölye: ökölnyi édes juhsajt, kőkeményre szárad, a karácsonyi gubára reszelték.

Óbaba

Szabadka, hetvenes évek

Az én Ómamám, Liptai Veronika, anyai nagyapám anyja, egy forró nyári napon végleg megunt az életet, és nyolcvannégy évesen öngyilkos lett. Ezzel hosszú időre megzavarta családom lelki békéjét: szomorkodtunk, mérgelődünk és szégyenkeztünk miatta, mert mindenki azt hitte, hogy nem bántunk jól vele. Én gimibe jártam, a természettudományi tagozatra, éppen átvergődtem a harmadik osztályon, és másodszor is pót-vizsgára buktam matekból. Forró Laci barátommal Angliába készültünk a szünidőben dolgozni, már voltak is valami papírjaink a Butlin's Camp-től. A muterom ellenállását is legyőztük, Laci eminens tanuló volt, és megesküdött, hogy a fejembe veri a szinusz-koszinusz tételeket, és időre visszaérek. Ebbe a várakozással teljes, reményteli időszakba csapott bele Ómama érthetetlen halála.

Zsíros, bácskai sváb parasztcsaládból származott, a férje katonatiszt volt. Három lánya és két fia született, az idősebbik a nagyapám. Oroszlámoson éltek, a román határ mellett, és nyolcvan holdon gazdálkodtak. Amikor a területet a Szerb–Horvát–Szlovén Királysághoz csatolták, nagyapa Szegeden járt gimnáziumba, de csak az első osztályt tudta befejezni. Kitanították borbélynak, de utálta mások állat vakargatni, száját szagolni, és 1929-ben, mikor leszerelt a jugoszláv seregből, fellázadt Ómama akarata ellen. Elvette nagyanyámat, a szomorú szemű Nagy Matildot, aki egy nyomorult, bácskai magyar parasztcsaládból jött, kilencen voltak testvérek, meg az inség. Tatát kitagadták és elzavarták, mehetett Isten hírével, a vagyont a nővérek: Matilka néni, Mariska néni és Jolán néni örökölték, Bandi bácsi meg, aki alatt a háborúban felrobbant egy híd, és két bottal járt, örülhetett a kegyelemkenyérnek.

Kezdetét vette közel tíz évig tartó vándorlásunk a Vajdaságban, nagybátyám Törökkanizsán, anyám Újvidéken, én meg Nagyikikindán láttam meg a világot, amíg végül letelepedtünk Szabadkán. Tata szívós munkával szerzett hat kapa földet, két kapa szőlőt és egy verandás házat, a Miloš Obilić utcában. Itt voltam én gyerek, miközben Ómama hol az egyik, hol a másik, hol a harmadik lányánál vendégeskedett, a bársonyos jugó kollektivizálás után maradt közös, húszholdas birtokon, ahol fóliás paprikát termesztettek. Mikor megöregedett, és már mindenki számára elviselhetetlenné vált, a nagyapám fogadta be, a nyomorék öccsével együtt.

Azon a késő júniusi reggelen, amikor eltűnt, először senki sem idegeskedett. Máskor is megtette már, hogy szó nélkül elutazott falura, és csak

Ómama amulettje (Oroszlámos, 1909)

hetek múlva jött haza, mogorván. Érkezett viszont, pár nap múlva egy színes képeslap, amin elbűcsűzött tőlünk, azt írta, nem tudja már elviselni, minden értelmetlen, elmegy örökre. Nem vettük komolyan, ezerszer hallottuk már ezt tőle, de azért anyám a kórházból felhívta a lányokat, mit tudnak. Nincs náluk, mondták, és ők is kaptak lapot. Kétségbeesés és tanácstalanság vett erőt a családon, nem tudtuk, hol keressük. Tata hallgatott, nagyi átkozódott, mutti sírt. Azután a vasárnapi *Magyar Szóban* megtaláltuk. A temetések rovatban volt róla egy elmosódott fénykép, *Ki*

ismeri? *Hatvanéves asszonyt vetett partra Kanizsa határában a Tisza, nyakában keresztény amulették füzére...* szöveggel.

Egyik ismerősünk vitt el bennünket rozoga Fityójával a helyszínré, szörnyű hőség volt, én is menni akartam. Már elhantolták, szertartás nélkül, jeltelen sírba, azonnal, mert a vízi hullákat nem szabad tartogatni. Végigjártuk a községi hivatal, a temetkezési vállalat, a rendőrség irodáit, nem értettünk semmit. Döbbenetes volt, hogy az ötnapi sodródás a hullámokban húsz évet fiatalított rajta. Felment a „török” és a „magyar” Kanizsát összekötő hídra, kilépett gyöngyökkel hímzett, fekete bársonypapucsából, és leugrott a hatméteres mélységbe. Úszott a szőke Tiszában, ki az életből, bele az emlékezetbe. Még Bibliánk sem volt, hogy megsirassuk. Csak egy kapcsos zsoltároskönyv, amit Ómama tízévesen kapott. *Liptai Veronika születet 1889 ben Április hó 17 én és eskütünk 1906 Julius 4 én szerd án és születet egy kis fiunk Morlog Antalkám 1907 Május 16 án* – írta benne egyetlen kézírással, fekete tintával, a második oldalon. Fél évvel később, mikor végleg eldöntöttem, hogy magyartanárr leszek, és teljes erőmmel készültem az egyetemi felvételre, olvashatatlan betűimmel, iskolai dolgozatként megfogalmaztam első novellámat, az ő tiszteletére.

Baba je umrla² – mondta szomorkás mosollyal a szerb szomszédasszony, akivel hajnalonta egy utcában mentek, két különböző templomba. Valójában ez volt az egyetlen „családi öngyilkosság”. Apámat elvitte a májrák, deszkára itta magát. Húgomat elvitte a torokrák, örök szüzességbe énekelte magát. Tatát elvitte a bélrák, sárrá dolgozta magát. Nagyanyámat elvitte a gutaütés, szenilire idegelte magát. Anyámat elvitte a tüdőrák, vizenyőssre szomorkodta magát. Én meg élek, vigyorgok, picsogok, többször megkísértett a vágy, de mindig túl gyáva voltam hozzá. Buka Jucira, a gimi penge csajára gondolok, a legcsúnyábbra és legtehetségesebbre, aki tizennyolc évesen, miután fölényesen megnyerte a nemzetközi Petőfi-vetélkedőt, és vizsga nélkül bejutott a pesti bölcsészkarra, kiment a kelebiai szőlőkbe, átmetszett csuklóit Heidegger *Lét és Idő* című kötetébe fektette, és magányosan elvérzett.

Egy oktalannak sűgja az okosak gyűlekezete

B. J. emlékére

Mit kezdhetsz az öngyilkos lányok muffjával.
Ezzel a divatos, csodálatos, szőrméből készült kézmelegítővel,
ha márt rothad a hús.

Az ereket átvágta, remek kezeit Martin Heidegger
Sein und Zeit művébe rejtette, és ezzel a gesztussal – –
„világban léte, mint együttlét, s mint önlét”, megszűnt.

Talán túl romantikus ez a halál, de mint lelkünket ölő tény,
profánabb és közönségesebb nem is lehetne.
Kínos önvizgálatra kényszerít, s mi seggre esett bohócok,
a trapézzról lezuhanót figyeljük könnyes röhögéssel – –
egymás lisztporos tekintetét gyilkolva utólag.
Így van ez, kedvesem.